

ماجرای قبر و برزخ/ نحوه مواجهه برزخیان با متوفیان

آیت الله جوادی آملی در تفسیر آیه 154 سوره بقره با بیان اینکه مرگ انتقال از نشئه به نشئه دیگر است نه زوال، به تبیین موضوعاتی همچون ...

خبرگزاری مهر- گروه دین و اندیشه: آیت الله جوادی آملی در تفسیر آیه 154 سوره بقره با بیان اینکه مرگ انتقال از نشئه به نشئه دیگر است نه زوال، به تبیین موضوعاتی همچون نحوه مواجهه برزخیان با متوفیان، برزخ بودن قبر در اصطلاح متکلمان، دلالت قرآن کریم به حیات پس از مرگ کافران، نحوه مواجهه برزخیان با متوفیان می پردازد. آیت الله جوادی آملی در بخشی از تفسیر آیه 154 سوره بقره (وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ) که ناظر به بحث شهید است، می گوید: ... درباره مرگ در جبهه، عده ای که منکر حیات بعد از موت هستند مرگ را نابودی و زوال می پنداشتند و عده ای هم که معتقد به حیات بعد از مرگ بودند، این مرگ را يك نحوه محرومیت می پنداشتند؛ بنابراین از حضور در جنگ علیه کفر دریغی داشتند، می گفتند: انسان که در جبهه می میرد یا نابود می شود یا محروم می گردد... قرآن کریم درباره هر دو مطلب نظر مثبت داد، فرمود: انسان با مرگ نابود نمی شود اولاً محروم نخواهد شد ثانیاً، بلکه به حیات برتر و روزی بهتر می رسد.

حقیقت مرگ، توفی روح توسط فرشتگان و انتقال به نشئه دیگر

وی در ادامه به تبیین حقیقت مرگ پرداخته و تصریح می کند: زندگی اساسی بعد از مرگ است، هرگز نگویید «اینها که شهید شدند مردند» موت نیست؛ موت به معنای زوال و به معنای فوت در قرآن کریم نفی شده است، آن موتی که اثبات شده است که فرمود: خلق الموت والحیة، آن در حقیقت وفات است نه فوت، در بحثهای قبل هم ملاحظه فرمودید که فوت را نفی می کنند، ولی وفات را تثبیت می کنند. «وفات» این «تاء» جزء کلمه نیست، اصلش از «وفی» است، ماده توفی و استیفاء و وفی و ایفاء، همه آن «أخذ تام» را می گویند، اگر يك مظلومی از يك ظرفی به ظرف دیگر تخلیه شد و همه آن مظلوف را انسان به ظرف دیگر تخلیه کرد که چیزی فروگذار نشد می گویند: توفی کرد، حسابش را استیفاء کرد، یا در این زمینه مستوفی بیان کرد یعنی چیزی فروگذار نکرد. انسان متوفی می شود و فرشته مرگ متوفی است، خدای سبحان متوفی است یعنی تمام حقیقت انسان را از جایی به جایی منتقل می کند، چیزی گم نمی شود. انسان پراکنده نخواهد شد، متلاشی نخواهد شد، چیزی از بین نمی رود، گم نمی شود انسان وفات دارد نه فوت.

این مفسر قرآن کریم یادآور می شود: ... قرآن کریم براساس این اصل فرمود به اینکه انسان وقتی می میرد از يك نشئه ای به نشئه دیگر منتقل می شود؛ مرگ انتقال از نشئه به نشئه دیگر است نه زوال. آن گاه فرمود: اینها که از نشئه دنیا به نشئه دیگر منتقل می شوند دو قسم اند: یا مؤمن اند و انسان صالح اند، یا کافرند و انسان طالح. آنها که کافراند همین که مُردند به عذاب می رسند، آنها که مؤمن اند (مخصوصاً آنها که شهید می شوند) همین که رخت برمی بندند به حیات برتر و روزی بهتر می رسند.

وی با بیان اینکه مؤمنین عموماً و شهدا خصوصاً از حیات طوبا برخوردارند، حیات برتر را از آن شهیدان خوانده و تأکید می کند: ... ولا تقولوا لمن يقتل في سبيل الله امواتٌ بل احياءٌ اینها زنده اند نه اینکه در قیامت زنده می شوند، هم اکنون زنده اند، و لکن لاتشعرون؛ شما آن درک دقیق را ندارید. معمولاً از درک دقیق که مانند موهایی باریک ظریف است از او به عنوان شعور یاد می کنند؛ آن مطلب دقیق و باریک را که مانند دانه های موی باریک است اگر کسی درک کند، می گویند او شعور مسئله را دارد. در این آیه کریمه فرمود: این مطلب دقیق را شما درک نمی کنید؛ و لکن لا تشعرون، در بعضی از آیات فرمود به اینکه شما درباره شهدا نه تنها نگوئید اینها مرده اند، خیال مرگ هم نکنید: ولا تحسبن الذين قتلوا في سبيل الله امواتاً بل احياءٌ؛ در آنجا حسابان و گمان را نفی کرد، در اینجا قول را نفی کرد یعنی منطقاً درباره شهدا این نباشد که اینها مرده اند، بلکه اینها زنده اند: ولا تقولوا لمن يقتل في سبيل الله امواتٌ بل احياءٌ و لکن لاتشعرون؛ هم اکنون زنده اند. البته هر موجودی هر انسانی که از این عالم رخت برمی بندد این زنده است حالا یا «في حفرة من حفر النيران» است یا «في روضة من رياض الجنة» است.

نحوه برخورد فرشتگان با کفار به هنگام توفی روح

آیت الله جوادی آملی درباره نحوه برخورد فرشتگان با کفار و منافقین به هنگام مرگ به آیه 50 سوره انفال اشاره کرده و با استناد به سخنی از آیت الله شاه آبادی در تفسیر این آیه می گوید: سر اینکه ملائکه پشت و صورت تبه کاران را می زنند این است: يك عده ملائکه هستند که موکل دنیایند، يك عده از ملائکه هستند که موکل آخرت اند و اینها مدبّرات امرند به اذن خدا؛ ملائکه دنیا می بینند این شخص عمرش به سر آمده و کاری انجام نداده، با فشار پشتشان را می زنند و او را از نشئه دنیا بیرون می رانند، ملائکه آخرت می بینند این شخص از نشئه دنیا به نشئه آخرت و برزخ وارد می شود با دست خالی به صورتهای او سیلی می زنند که چرا عمری را به

تباہی گذراندی و با دست خالی آمدی» لذا عده‌ای که در آن عالم‌اند سیلی به صورت کفار و منافقین می‌زنند. و ملائکه که در این عالم‌اند به پشت او محکم می‌زنند.

برزخ بودن قبر در اصطلاح متکلمان

وی در ادامه به تبیین مفهوم برزخ و قبر پرداخته و یادآور می‌شود: در این قسمت از سوره انفال و در آیاتی دیگر خدای سبحان می‌فرماید: وقتی کفار و منافقین می‌میرند ملائکه یزربون وجوههم و ادبارهم، بین این دو زدن، او فشار می‌بیند که از مظاهر فشار قبر همین زدن‌هاست؛ چون قبر یعنی برزخ؛ نه قبر یعنی همین موجودی که در عالم طبیعت است، خب، حالا اگر کسی در دریا غرق بشود قبری دارد، در فضا کرکسها او را برابند قبری دارد و اگر در سفینه‌ای وارد یکی از این کرات شد و همان‌جا رخت بربست و به صورت پودر درآمد قبری دارد، اصولاً قبر به اصطلاح دین همان برزخ است و اما این قبر مصطلح یک آثار فقهی دارد که انسان چگونه او را رو به قبله دفن کند، چگونه تلقین بکند و مانند آن و گرنه از نظر بحث‌های کلامی (القبر هو البرزخ).

این مفسر قرآن با اشاره به روایتی از ائمه معصوم (ع) تأکید می‌کند: از امام (ع) سؤال می‌کنند: برزخ از چه زمانی شروع می‌شود، فرمود: «&#171؛ القبر منذ حين موته»؛ همین که انسان وارد قبر می‌شود یعنی وارد برزخ می‌شود. عالم دنیا است و برزخ و قیامت، دیگر عالم قبر در برابر عالم برزخ نیست. انسان مستقیماً از دنیا وارد عالم برزخ می‌شود.

دلالت قرآن کریم به حیات پس از مرگ کافران

آیت الله جوادی آملی در ادامه تصریح می‌کند: اگر [متوفی] کافر باشد که گرفتار این ضرب و این جرح می‌شود که در سوره انفال آمده و در سوره حضرت محمد (ص)، آیه 27 و 28 این چنین است: فکیف اذا توفتهم الملائكة یضربون وجوههم و ادبارهم * ذلک بانهم اتبعوا ما أسخط الله و کرهوا رضوانه فأخبط أعمالهم؛ اینها که رضای حق را نخواستند و دنبال فرمان حق حرکت نکردند در هنگام توفی ملائکه صورت اینها را می‌زنند، پشت اینها را می‌زنند، خب اگر مرگ به معنای نابودی باشد، دیگر زدن معنا ندارد؛ زدن نسبت به یک امر معدوم کار لغوی است، زدن نسبت به یک جسمی که هیچ تأثیری ندارد و رنجی نمی‌برد یک کار لغوی است. ملائکه صورت و پشت کفار را می‌زنند، نشانه آن است که آنها واقعاً زنده‌اند و متأذی‌اند و معذب می‌شوند.

نحوه مواجهه برزخیان با متوفیان

وی درباره نحوه برخورد برزخیان با متوفیان می‌گوید: وقتی یک مؤمن رحلت می‌کند برزخیان خوشحال می‌شوند که یک مهمان خوبی برای آنها آمده و اگر یک انسان ضعیفی رحلت بکند، آنها می‌گویند: فعلاً چیزی از او سؤال نکنید؛ &#171؛ دعوه»، بگذارید این جریان انتقال مرگ که از دنیا به برزخ آمده از او گرفته بشود و یک قدری سر حال بیاید، کم‌کم ما از او سؤال بکنیم آن وقت سؤال می‌کنند فلان شخص چطور است؟ فلان شخص چطور است؟ این شخص تازه وارد هم گزارش می‌دهد که می‌گوید: فلان شخص قبل از من مرد و فلان شخص زنده است. وقتی که می‌گوید: فلان شخص قبل از من مرد، این برزخیان می‌فهمند آن بیچاره اهل نفاق بود و سقوط کرد و در بین راه ماند، می‌گویند &#171؛ هوی' هوی» یعنی او اگر آدم سالمی بود، او را پیش ما می‌آوردند از اینکه پیش ما نیاوردند معلوم می‌شود در بین راه افتاده &#171؛ هوی' هوی» یعنی <سقط سقط> و اگر گزارش بدهد که فلان شخص سالم است و در دنیا زنده هست برای او مثلاً طلب مغفرت می‌کنند، طلب خیر و رجا دارند که بلکه انشاء الله به سلامت برسد.

آیت الله جوادی آملی تأکید می‌کند: یک انسان مؤمن وقتی به برزخ می‌رسد برای آنها هم منشأ اثر است، فضلاً اگر اینکه شهید باشد. پس قرآن کریم شهید را موجودی می‌داند که مصون از زوال است اولاً، و یک موجود سالم و منشأ اثر می‌داند ثانیاً، و این اثر مخصوص به بازماندگان و اهل دنیا نیست، بلکه برای برزخیان هم یک فیض جدید است ثالثاً.

بهره‌مندی مؤمنان از حیات و نعمت الهی پس از مرگ

وی در تبیین بهره‌مندی مؤمنان از حیات و نعم الهی پس از مرگ می‌گوید: مؤمنین، خواه مقتولین فی سبیل الله، خواه غیر مقتولین فی سبیل الله اینها زنده‌اند و منعّم‌اند؛ نظیر آیه 32 سوره نحل که فرمود: الذین تتوفّهم الملائكة طیبین یقولون سلاماً علیکم ادخلوا الجنة بما کنتم تعملون؛ فرمود: آنها که مؤمن‌اند و متوفی می‌شوند، فرشتگان به آنها سلام عرض می‌کنند، بعد می‌گویند: این درهای رحمت و درهای بهشت است از هر دری که خواستید وارد بشوید: الذین تتوفّهم الملائكة طیبین یقولون سلام علیکم ادخلوا الجنة بما کنتم تعملون، این در حال توفی است و این ناظر به جنت برزخی است، نه ناظر به جنت کبرا باشد. در جنت کبرا هم این نعمتها هست، ولی از اینکه فرمود: در حالیکه اینها طیب‌اند و رخت بر بستند، مورد محبت فرشتگان ناظر به حالت برزخی است که الذین تتوفّهم الملائكة طیبین یقولون سلام علیکم ادخلوا الجنة بما کنتم تعملون.